

УДК 339.54

О. С. Головачова,

аспірант, Київський національний торговельно-економічний університет, м. Київ

ПРІОРИТЕТНІ НАПРЯМИ УДОСКОНАЛЕННЯ РЕГУЛЯТОРНОЇ ПОЛІТИКИ У СФЕРІ ЗОВНІШНЬОЇ ТОРГІВЛІ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОЮ ПРОДУКЦІЄЮ УКРАЇНИ

O. Golovachova,

Post-graduate Student, Kyiv National University of Trade and Economics, Kyiv

PRIORITY DIRECTIONS OF IMPROVING REGULATORY POLICY ON FOREIGN AGRICULTURAL TRADE IN UKRAINE

У статті проаналізовано та систематизовано проблеми у сфері регулювання виробництва і торгівлі сільськогосподарською продукцією України. Розглянуто вплив співвідношення світових і внутрішніх цін на ставки мита за деякими сільськогосподарськими товарами та запропоновано заходи державної політики сприяння експорту сільськогосподарської продукції, спрямовані на поліпшення цінової та якісної конкурентоспроможності української сільськогосподарської продукції. Розрахунок ефективних ставок імпортних тарифів показав, що ситуація в сфері захисту внутрішнього ринку сільськогосподарської продукції хоча і зазнає змін в кращу сторону, однак, залишаються товарні групи з нефективною тарифною ставкою, і ринки їхні не захищені, що не сприяє конкурентоспроможності вітчизняного виробника за ціновими параметрами. Автором визначено внутрішні резерви підвищення конкурентоспроможності українських сільськогосподарських товарів на світових ринках та окреслено заходи із сприяння експорту сільськогосподарської продукції, що мають бути реалізовані з метою збільшення присутності українських сільськогосподарських товарів на європейському ринку та інших розвинених країн світу та підвищення конкурентних переваг української агропродукції в світовій торгівлі.

The paper analyzes and systematizes problems in the regulation of production and trade in agricultural products Ukraine, reviews the influence of the world and domestic prices ratio on certain agricultural products import duty rates and proposes measures in government policies promoting agricultural exports aimed at a better price and quality competitiveness of Ukrainian agricultural products. Calculation of effective import tariff rates showed that the situation in the sphere of protection of the domestic agricultural market though is changing for the better, however, it still remain some commodity groups with ineffective tariff rates — and their markets are not protected, that does not contribute to the competitiveness of domestic producers on price parameters. The author defines the internal reserves of Ukrainian agricultural commodities competitiveness on world markets and outlines measures to promote exports of agricultural products to be sold in order to increase presence of Ukrainian agricultural products in the European market and other developed countries and fortify competitive benefits of Ukrainian agricultural products in the world trade.

Ключові слова: сільськогосподарська продукція, зовнішня торгівля, регуляторна політика, аграрний сектор, державна підтримка

Key words: agricultural products, foreign trade, regulatory policy, agriculture, government support.

ВСТУП

Динамічне зростання обсягів світової торгівлі, включаючи торгівлю агропромисловою продукцією, кризові явища в світовій економіці, посилення взаємозалежності агропромислового та паливно-енергетичного комплексів та стрімкі інтеграційні процеси стали основною причиною підвищення ролі регулювання зовнішньої торгівлі для забезпечення стійкого економічного розвит-

ку світової економіки в цілому та окремих національних господарств. Враховуючи той факт, що Україна має досить активну позицію у світовій торгівлі аграрною продукцією, входить до 13 країн-лідерів виробництва молока та молочної продукції у світі, є шостою по експорту пшениці та першою по експорту ячменю, насіння соняшнику та соняшникової олії, дослідження питання регуляторної політики у сфері зовнішньої тор-

гівлі сільськогосподарською продукцією є надзвичайно актуальним.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

Наявність сприятливих умов для розвитку сільського господарства і харчової промисловості (родючі землі, м'який клімат, працелюбне населення, достатні виробничі потужності та розвинена інфраструктура) дозволяє забезпечувати як внутрішнє споживання якісної та екологічно чистої продукції АПК, так і поставки на зовнішній ринок. Назріваючий дефіцит продовольства у світі та наявність можливостей збільшення обсягів його постачання з України сприяють визначенню цього сегменту світового ринку як пріоритетного для національних економічних інтересів.

У зв'язку з цим провідне місце має належати регуляторній політиці держави у сфері зовнішньої торгівлі сільськогосподарською продукцією, зокрема, у частині розвитку інституцій реалізації сільськогосподарської продукції, функціонування системи цін та ціноутворення на сільськогосподарську продукцію, забезпечення відповідності технічних норм щодо якості та безпечності харчових продуктів міжнародним вимогам. Крім цього, постає завдання визначення першочергових заходів державної політики щодо підвищення ефективності використання інструментів регулювання сільськогосподарського ринку на основі врахування європейського досвіду у цій сфері та проблем, які виникають при просуванні вітчизняних с/г товарів на світові ринки.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Серед робіт, які стосуються дослідження регуляторної політики в сфері зовнішньої торгівлі сільськогосподарською продукцією, слід виділити праці П.Т. Саблука [5], Є.М. Кирилюка [1], В. Олійника [7] та інших.

ПОСТАНОВКА ЗАВДАННЯ

Метою статті є проаналізувати та систематизувати проблеми у сфері регулювання виробництва і торгівлі сільськогосподарською продукцією України, розглянути вплив співвідношення світових і внутрішніх цін на ставки мита за деякими сільськогосподарськими товарами та запропонувати заходи державної політики сприяння експорту сільськогосподарської продукції спрямовані на поліпшення цінової та якісної конкурентоспроможності української сільськогосподарської продукції.

РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Регулювання зовнішньої торгівлі напряму пов'язано з регулюванням виробництва, тому систематизуємо проблеми у цій сфері.

Протягом останнього десятиліття посилюється негативна тенденція щодо спрямування товаропотоків до комерційних каналів збуту з непрозорими умовами купівлі-продажу, визначення якості продукції та цін, що призводить до значних фінансових втрат виробників.

Особливістю функціонування сільськогосподарського ринку в Україні є невелика ємність первинного ринку реалізації сільськогосподарської продукції, тобто поставок продукції товаровиробниками безпосередньо переробним підприємствам, і зростаючий із року в рік обсяг вторинного ринку — посередництва [1]. Так, якщо у 2000 р. сільськогосподарські підприємства реалізовували переробним підприємствам 21% продукції, то у 2012 р. — лише 13%. Частка продукції, що реалізується на ринку, скоротилась за аналізований період з 37% до 5%. За іншими напрямками у 2000 р. було реалізовано 19% продукції, а у 2012 р. — 80% (у т. ч. 86,3% зернових, 91,8% олійних, 68,3% баштанних культур, 85,8% картоплі, 69,6% худоби та птиці, 61,4% вовни).

За таких умов важливим інструментом регулювання аграрного ринку має бути розвиток інституцій реалізації сільськогосподарської продукції (оптових ринків, аграрних бірж, агроторгових домов, обслуговуючих кооперативів, виставок, ярмарків тощо), функціонування яких забезпечує вільний прозорий рух аграрної продукції. Сучасний стан їх розвитку в цілому дозволяє здійснювати торговельно-обмінні операції між виробниками сільгосппродукції та її споживачами, водночас існує ряд недоліків діяльності цих інституцій, зокрема:

— недосконалість функціонування оптових ринків сільськогосподарської продукції, на яких, крім оптових партій, можна придбати продукцію вроздріб. Нині оптові ринки — це, насамперед, організовані майданчики для реалізації сільгосппродукції виробниками, які не завжди забезпечують формування оптової ціни;

— недосконалість функціонування організованого біржового ринку сільськогосподарської продукції (який останніми роками виконував переважно функції реєстратора зовнішньоекономічних контрактів), нерозвиненість хеджування, а також форвардної та ф'ючерсної біржової торгівлі, що не сприяє формуванню довгострокових планів розвитку сільгоспідприємств у частині гарантування одержання прийнятної виручки від реалізації продукції;

— відсутність налагодженого постійного каналу реалізації продукції для більшості сільгоспідприємств, що призводить до ускладнення процесу планування й управління збутовою політикою підприємства;

— недостатній рівень технічного супроводження лабораторіями з контролю за якістю продукції при її реалізації на ярмарках сільсько-

господарської продукції, внаслідок чого споживачі можуть придбати неперевірені, небезпечні для здоров'я продукти харчування;

— недосконала та неефективна робота агроторгових домів, які у переважній більшості є дрібноторговими посередниками, що не сприяє раціоналізації каналів просування продукції від товаровиробників до споживачів [2].

Одним із ключових інструментів регулювання аграрного ринку є система цін та ціноутворення на сільськогосподарську продукцію. Основні засади цінової політики та здійснення державного регулювання, контролю (нагляду) й спостереження у сфері ціноутворення здійснюються відповідно до Законів України "Про ціни і ціноутворення" [3], "Про державну підтримку сільськогосподарства України" [4], а також Господарського кодексу України.

В Україні процес ціноутворення на сільськогосподарську продукцію на аграрному ринку має ряд проблемних питань, основними серед яких є:

— постійне недофінансування і замалі обсяги закупівель Аграрним фондом, що призводить до неможливості забезпечувати державне регулювання цін на сільськогосподарську продукцію, яка є об'єктом державного цінового регулювання. Так, для формування державного інтервенційного фонду держбюджетом України на 2013 р. було передбачено виділення Аграрному фонду 7,2 млрд грн., фактично ж надійшли кошти в обсязі 1,6 млрд грн. (22 % від запланованого фінансування), у 2012 р. з передбаченого фінансування обсягом 7,2 млрд грн. фактично було одержано 3,7 млрд грн. (51 %);

— обсяги закупівлі зернових культур у 2012 р. не перевищували 1,5 % усього їх валового збору та 10,6 % внутрішнього споживання. Це суперечить ст. 9 Закону України "Про державну підтримку сільськогосподарства України", в якій визначено, що інтервенційний фонд стосовно кожного об'єкта державного цінового регулювання не може бути меншим, ніж 20 % обсягів їх річного внутрішнього споживання за попередній маркетинговий період;

— диспаритет цін на продукцію сільськогосподарства і промислові товари, що споживаються сільським господарством. Існування чіткого механізму регламентації процесу державного цінового регулювання на окремі види сільськогосподарської продукції та відсутність такого щодо промислових товарів, які споживаються у процесі сільськогосподарського виробництва, призводить до зростання собівартості та зниження прибутковості аграрного бізнесу. Запровадження інструментарію еквівалентної ціни¹ дозволить забезпечити об'єктивні співвідношення у

цінах на промислову і сільськогосподарську продукцію, створити умови еквівалентності міжгалузевого обміну, підвищити мотивацію виробничої діяльності [5, с. 275];

— відсутність в Україні поширеної у світовій практиці системи продовольчого субсидування населення. Наприклад, у США механізм надання адресних дотацій малозабезпеченим верствам населення діє вже близько 30 років і розповсюджується на 10 % громадян. За останні 5 років 67 % бюджету Міністерства сільськогосподарства США використовується на фінансування програми підтримки споживання бідними верствами населення, що складає в середньому 35 млрд дол. США на рік [6]. У Мексиці з кінця 1930-х рр. держава субсидує постачання продукції для малозабезпечених верств населення, поширюючи його через мережу спеціальних магазинів *Diconsa* державної компанії народного харчування *Sonapuro*, яка скуповує сільгосппродукцію у дрібних виробників. Політика продовольчого субсидування споживачів також поширена серед країн Африки, Азії, Латинської Америки [7].

Інтеграційні процеси, лібералізація торговельних режимів, підвищення відкритості економіки сприяє дедалі більшому проникненню дії світових цін та інших складових світової кон'юнктури на внутрішні сільськогосподарські ринки. Тому з посиленням впливу світової кон'юнктури на внутрішній ринок особливо важливим є питання підвищення конкурентоспроможності вітчизняних сільськогосподарських товарів як для продажу на внутрішньому українському ринку, так і на зовнішніх ринках. Крім цього, слід зазначити той факт, що зниження середнього рівня митного обкладання по галузі ще не дає підстав для твердження, що реальний захист внутрішнього ринку відповідно зменшився. В зв'язку з цим розглянемо вплив співвідношення світових і внутрішніх цін на ставки мита за деякими сільськогосподарськими товарами (табл. 1).

Розрахунок ефективних ставок імпорتنних тарифів (ефективна ставка — це розмір ставки, який реально та ефективно захищає внутрішній ринок) у таблиці 1 показав, що ситуація в сфері захисту внутрішнього ринку сільськогосподарської продукції хоча і зазнає змін в кращу сторону, однак, залишаються товарні групи з нефективною тарифною ставкою і ринки їхні не захищені, що не сприяє конкурентоспроможності вітчизняного виробника за ціновими параметрами. В таблиці зазначено номінальні ставки мита (реально діючі на даний момент часу).

Якщо вони виконують свої функції, то номінальні ставки можуть бути одночасно й ефективними. У разі неефективності існуючої, номі-

¹ Еквівалентна ціна формується на основі середньогалузевих нормативів витрат і середньої по економіці країни норми прибутку на авансований капітал, включаючи вартість землі.

нальної ставки мита, розраховується рівень ефективної ставки. Ефективність ставки мита залежить не від її рівня (чим вище — тим краще), а визначається співвідношенням цін на даний товар на внутрішньому і світовому ринку.

Ефективну ставку мита розраховано за формулою:

$$ER_i = \frac{(P_{di} - P_{wi}) * 100}{P_{wi}} \quad (1),$$

де ER_i — ефективна ставка митного тарифу i -го товару;

P_{di} — внутрішня ціна i -го товару;

P_{wi} — світова ціна i -го товару.

Як показали розрахунки, у 2005 році перелік с/г товарів, по яким діяли ефективні ставки імпортного тарифу був ширшим, порівняно з 2012 роком. Це овес, цукор, свинина, м'ясо птиці та яйця. У 2012 році неефективна середньозважена ставка мита стосувалася м'яса свинини та птиці. Розрахунок показав, що вони б мали бути дещо вищими (11,92% проти 10,25% по свинині та 36,94% проти 9,37% по м'ясу птиці), щоб стати ефективним бар'єром на шляху ввезення цих товарів, оскільки вона підвищить ціну товару до рівня внутрішнього ринку і зробить для конкурента експорт економічно недоцільним.

Внутрішні резерви підвищення конкурентоспроможності українських сільськогосподарських товарів на світових ринках порівняно з аналогічними товарами іноземного виробництва полягають у:

- 1) ефективного застосуванні заходів внутрішньої підтримки цих секторів;
- 2) підвищенні якості та безпечності продукції під час руху товару від вирощування до столу споживача;
- 3) підвищенні продуктивності праці та продуктивності тварин, у тому числі за рахунок удосконалення селекції,
- 4) покращенні умов логістики; оптимізації транспортних та портових послуг.

Для забезпечення ефективної зовнішньоторговельної діяльності зернових компаній держава може сприяти у таких заходах:

- створенні прозорих умов для вчасного і повного повернення експортного ПДВ;
- зниженні інфраструктурних витрат, пов'язаних із відправкою продукції на експорт;
- оптимізації тарифів на перевезення вантажів залізницями, впорядкуванні станційних зборів (як варіант, включення їх до тарифів) і роботі підприємств промислового залізничного транспорту;
- спрощенні процесу отримання дозвільних документів на експорт;
- максимальному скороченні усіх необхідних формальностей щодо заходу і обробки суден.

Таблиця 1. Вплив співвідношення світових і внутрішніх цін на ставки мита

	2005				2010				2011				2012			
	Ціна виробника, грн./т	Ціна т/тв., грн./т	Середньозважена ставка мита, %	Ефективна ставка мита, %	Ціна виробника, грн./т	Ціна т/тв., грн./т	Середньозважена ставка мита, %	Ефективна ставка мита, %	Ціна виробника, грн./т	Ціна т/тв., грн./т	Середньозважена ставка мита, %	Ефективна ставка мита, %	Ціна виробника, грн./т	Ціна т/тв., грн./т	Середньозважена ставка мита, %	Ефективна ставка мита, %
Пшениця	415,20	454,92	0,91%	-9,57%	1085,80	1170,30	0,88%	-8,53%	1333,10	1728,47	0,538%	-29,60%	1547,10	2054,35	0,288%	-32,79%
Ячмінь	488,50	531,03	1,09%	-12,60%	955,10	1034,47	1,11%	-5,21%	1349,00	1926,91	5,00%	-42,84%	1578,20	2077,03	4,59%	-31,61%
Кукурудза	343,10	365,34	0,13%	-6,48%	1246,10	1336,42	0,03%	-7,22%	1366,10	1783,19	0,03%	-30,33%	1515,20	1742,29	0,01%	-14,90%
Овес	334,20	255,92	0,00%	23,42%	766,80	885,29	5,00%	-15,34%	1575,30	2861,03	4,00%	-81,83%	1910,70	2480,69	0,08%	-64,21%
Жито	317,20	305,81	4,40%	4,22%	797,70	698,48	6,96%	11,99%	1281,50	1746,49	20,00%	-36,29%	1313,70	1725,81	20,00%	-31,37%
Свинина	978,20	1123,25	0,01%	19,91%	3018,70	3321,10	0,06%	10,08%	3211,20	4525,39	0,11%	39,51%	3571,70	4359,89	0,01%	22,07%
Цукор	1412,61	907,93	0,73%	35,73%	3775,66	2628,11	1,61%	30,34%	3823,58	3253,04	1,96%	15,14%	3293,21	2372,14	43,97%	31,01%
Молоко тваринне	1036,45	1044,20	18,18%	-0,60%	2584,59	2380,10	5,16%	-7,56%	2735,10	3163,15	5,89%	-11,92%	2386,20	2673,79	6,02%	-12,45%
Яловичина і свинина	12448,19	11487,58	15,51%	7,72%	22076,93	23905,23	15,08%	-8,28%	27509,77	33298,56	15,00%	-21,04%	27643,51	32102,73	15,00%	-16,12%
М'ясо птиці	16942,09	12815,40	22,77%	24,26%	21788,48	19585,47	10,27%	10,11%	23942,60	23092,28	10,28%	3,55%	26888,86	23683,94	10,25%	11,92%
Яйця	9051,44	5052,57	2,23%	44,40%	14070,14	9203,31	9,53%	34,59%	13981,35	8036,67	8,68%	42,52%	17596,53	11096,13	9,37%	36,94%
	4669,77	4015,46	1,42%	14,01%	9404,99	8915,48	5,05%	5,21%	10081,31	8551,57	5,09%	15,15%	12385,37	12385,37	5,15%	-11,53%

Джерело: розраховано за даними [8, 9].

Для цукрової галузі Уряд має попрацювати над програмою реформування галузі та переорієнтування неперспективних заводів, використання потужностей та продуктів переробки цукрових буряків для виробництва біопалива. Ці зміни необхідні для підвищення цінової конкурентоспроможності цукру та збільшення його експорту з України.

Для того, щоб продукція молочного сектора країни успішно конкурувала із зарубіжними аналогами, необхідно терміново підвищувати технічну та економічну ефективність переробного сектора, збільшувати концентрацію виробництва та адаптувати сектор до вимог законодавства ЄС з гігієни та якості. Без об'єднання зусиль влади та бізнесу цього не зробити.

Перспективи нарощування експорту молочних продуктів є позитивними лише за умови поліпшення якості цих продуктів та виконання санітарних, вимог країн-імпортерів. Навіть можливості розширення експорту молочних продуктів до країн Митного союзу (Росія, Казахстан, Білорусь) перебувають у прямій залежності від дотримання підвищених вимог до якості молочних продуктів².

Також через проблему низької якості молочної сировини ринки країн Європейського Союзу все ще залишаються недоступними для українських молочних, продуктів, не зважаючи на те, що молоко екстра-класу включено згідно з рішенням СК 2007/115/ЄС до переліку продукції тваринництва, яку дозволяється імпортувати країнами ЄС з України.

Для того, щоб молочна промисловість України могла успішно конкурувати на ринках Європейського Союзу, доцільна її подальша концентрація. Порівняно а західними конкурентами середній обсяг валового виробництва на одне підприємство в Україні є нижчим. Продуктивність праці у молочному секторі України становить близько 7 тис. євро, тоді як в країнах Центрально-Східної Європи — 45 тис. євро (валова продукція на 1 працюючого в середньому за регіоном). Підвищення продуктивності в молочній галузі потребує зростання інвестицій в технології.

Щорічне скорочення обсягів молочної сировини та високі витрати з переробки через низьку завантаженість потужностей негативно впливають на конкурентоспроможність молочної про-

мисловості. В Україні за наявності переробних потужностей на 20 млн т молока їх завантаження не перевищує 30%. На промислову переробку постачається від загального виробництва близько 50%, тоді як в ЄС ця частка становить 95%. Той факт, що близько 80% поголів'я корів утримується в господарствах населення, спричиняє високі витрати щодо збору та доставки молока на молокозаводи.

У м'ясному секторі, особливо у виробництві свинини та м'яса птиці, нереалізовані резерви праці та продуктивності тварин, покращення селекції, а також — у підвищенні урядом ветеринарно-санітарних вимог до м'ясної продукції, від утримання худоби до продажу на прилавках магазину.

У результаті застосування розвиненими країнами експортних субсидій світові ціни на більшість сільськогосподарської продукції є заниженими. Якщо домовленості країн-членів СОТ на Гонконгській конференції міністрів (грудень 2005 р.) та Делійського раунду (триває з 2001 р.) щодо повної відмови країн від субсидування експорту почнуть реалізовуватися, то це сприятиме підвищенню світових цін та розширить можливості нашої країни з використання конкурентних переваг при експорті сільськогосподарської продукції. Україна при вступі до СОТ також взяла на себе зобов'язання не застосовувати експортні субсидії до сільськогосподарських товарів. За умови відмови від застосування експортних субсидій для більшості конкурентоспроможних за ціною агропродовольчих товарів очікується збільшення номінальних світових цін, а саме: на пшеницю, фуражні зернові, насіння соняшника, рослинну олію, яловичину та свинину.

Крім того, в Україні існує нерівномірний розподіл коштів на підтримку сільськогосподарських виробників. Більшість субсидій спрямовується великим підприємствам, у той час, коли саме малі та середні виробники виконують соціальну функцію забезпечення культури землеробства, збереження культурних та господарських традицій сільського розвитку, утримання зайнятості у сільській місцевості та вносять значний вклад у формування продовольчих ресурсів держави.

Аграрна політика підтримки має бути більше сфокусована на питанні ефективності бюджет-

² Так, у Російській Федерації з 26 липня 2011 р. набрав чинності новий технічний регламент на молоко і молочну продукцію відповідно до Федерального закону від 22.06.2010 р. № 2010-ФЗ "Про внесення змін у Федеральний закон Технічний регламент на молоко і молочну продукцію". У нову редакцію технічного регламенту внесено обмеження щодо заміни молочного жиру в кількості, що не перевищує 50% загальною вмісту жиру у молочних продуктах, виключно його заміником. Крім того, заборонено використання немолочних білків як заміників молочного білку. Більш жорсткими стали вимоги до молочних продуктів дитячого харчування, найменувань та маркування продуктів, які містять молоко. Набуття чинності новим технічним регламентом на молочну продукцію збіглося у часі з охолодженням торговельних відносин з Росією у зв'язку з реальною перспективою завершення створення ЗВТ між ЄС та Україною (середина 2011 р.). За підсумками інспекції українських підприємств, які спеціалізуються на виробництві продукції тваринного походження Митний союз ухвалив рішення тимчасово обмежити імпорт м'ясо-молочної продукції деяких підприємств України. А у лютому 2012 р. Росія ввела заборону на ввезення сирів і окремих молочних підприємств України через використання у їхньому виробництві пальмової олії.

них програм підтримки, чіткому визначенні індикаторів для оцінки результативності кожної бюджетної програми, ніж на збільшенні бюджетного фінансування галузі. В останні роки збільшення Міністерством аграрної політики та продовольства України видатків на бюджетні програми не вирішувало проблемних питань галузі та сільської місцевості.

Отже, мають бути змінені принципові підходи до формування державної аграрної політики в експортоорієнтованих секторах. Перші роки членства України у СОТ показали, що державна політика підтримки сільського господарства потребує суттєвої модернізації. Вступ України до Світової організації торгівлі, урядові зобов'язання перед цією міжнародною організацією вимагають нових підходів до формування державної політики підтримки сільського господарства України, а саме:

— аграрна політика підтримки має бути сфокусована на питанні ефективності бюджетних програм підтримки, чіткому визначенні індикаторів для оцінки результативності кожної бюджетної програми;

— розроблення та впровадження нових програм "зеленої скриньки" має стати визначальним напрямом державної політики підтримки сільського господарства;

— в основу нового підходу щодо надання державної підтримки через загальні послуги "зеленої скриньки" має бути покладено принцип збільшення безкоштовних державних послуг для вітчизняних сільськогосподарських виробників та експортерів, зменшення їхніх витрат на отримання дозвільних документів.

Серед урядових заходів із сприяння експорту сільськогосподарської продукції мають бути реалізовані також:

— створення державної системи ринкової інформації та торгових новин, яка містить аналіз поточної ситуації на світових ринках, оцінку потенціального попиту на готову харчову продукцію;

— створення постійнодіючої державної оперативної системи цінового моніторингу внутрішнього продовольчого ринку України;

— розроблення відповідної державної програми щодо зменшення цінових, погодних та інших ризиків для сільського господарства України як експортоорієнтованої галузі, яка значною мірою залежить від швидкозмінних тенденцій світового ринку;

— поширення досвіду щодо переваг запровадження сільськогосподарськими та переробними підприємствами міжнародних стандартів впровадження системи менеджменту та контролю за якістю продукції ISO, надання інформації про приватні міжнародні схеми сертифікації;

— проведення консультаційної та освітньої підтримки первинних виробників для забезпечення екологічно чистої добросовісної сільськогосподарської практики (GAP) та інших заходів із забезпечення якості на фермах; а також підтримки виробників харчових продуктів у справі впровадження таких систем контролю якості, які базуються на HACCP (система аналізу ризиків і контролю у критичних точках) або на альтернативних системах управління продовольчою безпекою;

— запровадження експрес-методики та приладів з програмним забезпеченням контролю безпеки та якості продовольчої сировини, допоміжних матеріалів та харчових продуктів;

— прискорення гармонізації систем сертифікації та стандартизації України з міжнародними та європейськими;

— прискорення розроблення технічних регламентів, що мають стати обов'язковими для дотримання. Законодавче закріплення міжнародного принципу добровільного вибору для застосування тих чи інших стандартів в Україні;

— активізація наукових досліджень у напрямі збільшення частки наукомістких, ресурсозберігаючих та екологічно безпечних технологій, у тому числі органічного землеробства;

— поширення досвіду впровадження новітніх технологій вирощування та підвищення продуктивності праці та якості робочої сили в сільському господарстві для підвищення конкурентоспроможності української продукції;

— сприяння реалізації перспективних інвестиційних проектів, орієнтованих на експорт;

— своєчасне вирішення питання заборгованості з експортного відшкодування ПДВ та забезпечення подальших виплат цього відшкодування;

— підтримка створення об'єднань експортерів, проведення постійного діалогу та консультацій з цими громадськими організаціями;

— для запобігання поновлення практики встановлення експортних обмежень чи ліцензування експорту, або встановленням експортних мит, що може відбуватися при зменшенні врожаїв через несприятливі погодні умови, проведення державної політики створення та утримання запасів (резервів) продукції, яка в розвинених країнах є складовою національних програм з продовольчої та торгової безпеки.

Усі ці заходи державної політики підтримки експорту сільськогосподарської продукції спрямовані на поліпшення цінової та якісної конкурентоспроможності українських продовольчих продуктів.

ВИСНОВКИ

Таким чином, збільшення у загальному обсязі українського експорту частки продукції з

високим ступенем переробки; диверсифікація зовнішньоекономічної діяльності з метою виключення можливості використання в торговельних відносинах інструмента політичного тиску; досягнення санітарних стандартів та стандартів безпеки Європейського Союзу; оптимізація системи логістики експорту та якісне інформаційне забезпечення всіх суб'єктів ринку — від виробників до споживачів, сприятимуть зростанню експорту агропродукції, збільшенню присутності українських сільськогосподарських товарів на європейському ринку та інших розвинених країн світу, підвищать конкурентні переваги української агропродукції в торгівлі на ринках Азії, Африки та Близького Сходу.

ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Необхідним є подальше удосконалення напрямів регуляторної політики в сфері зовнішньої торгівлі та виробництва сільськогосподарської продукції з метою активізації експорту агропродовольчої продукції та покращенню конкурентоспроможності вітчизняних сільськогосподарських виробників на світових ринках.

Література:

1. Кирилюк Є.М. Трансформація структури економічних відносин на аграрному ринку України / Є.М. Кирилюк, А. М. Проциликіна // Електронне наукове фахове видання "Ефективна економіка" [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.economy.nauka.com.ua/index.php?operation=1&iid=1323>
2. "Щодо підвищення ефективності використання інструментів регулювання аграрного ринку". Аналітична записка. — НІСД при Президенті України [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.niss.gov.ua/articles/1520/>
3. Про ціни і ціноутворення: закон України від 21.06.2012 р. № 5007-VI // Урядовий кур'єр. — 2012. — № 140. — 7 серпня.
4. Про державну підтримку сільського господарства України: закон України від 24.06.2004 р. № 1877-IV // Урядовий кур'єр. — 2004. — № 184. — 29 вересня.
5. Організаційно-економічна модернізація аграрної сфери: наукова доповідь / За заг. ред. акад. НААН П.Т. Саблука. — К.: ННЦ ІАЕ, 2011. — С. 275.
6. Протокол засідання Громадської ради при Міністерстві аграрної політики та продовольства України від 26.06.2012 р. [Електронний ресурс]. — Режим доступу до джерела: <http://minagro.gov.ua/communication?nid=1195>
7. Олійник В. Державне регулювання у сфері забезпечення продовольчої безпеки: зарубіжний

досвід / Олійник В. [Електронний ресурс]. — Режим доступу до джерела: http://www.dridu.dp.ua/vidavnictvo/2012/2012_01%2812%29/12ovobzd.pdf

8. Producer and Consumer Support Estimates (OECD Database 1986—2012) / Organisation for economic cooperation and development [Електронний ресурс]. — Режим доступу до джерела: http://stats.oecd.org/Index.aspx?DataSetCode=MON2012TSE_EE

9. Державна служба статистики України [Електронний ресурс]. — Режим доступу до джерела: <http://www.ukrstat.gov.ua/>

References:

1. Kyryliuk, Ye. M. and Proschalykina, A. M. (2012), "Transformation of economic relations structure at the agrarian market of Ukraine", *Efektivna ekonomika*, vol. 8, [online], available at: <http://www.economy.nauka.com.ua/index.php?operation=1&iid=1323> (Accessed 21 July 2014).
 2. National Institute for Strategic Studies (2013), "On the more efficient use of agricultural market regulation instruments." Policy Brief", *Efektivna ekonomika*, vol. 8, [online], available at: <http://www.niss.gov.ua/articles/1520/> (Accessed 21 July 2014).
 3. The Verkhovna Rada of Ukraine (2012), The Law of Ukraine "On Prices and Pricing", *Uriadovij kur'ier*, vol. 140.
 4. The Verkhovna Rada of Ukraine (2004), The Law of Ukraine "On State Support for Agriculture in Ukraine", *Uriadovij kur'ier*, vol. 184.
 5. Sabluk, P.T. (2011), *Orhanizatsijno-ekonomichna modernizatsiia ahrarnoi sfery* [Organizational and economic modernization of agricultural areas], NNTs IAE, Kyiv, Ukraine.
 6. Ministry of Agrarian Policy and Food of Ukraine (2012), " Report of session of the Public Council under the Ministry of Agrarian Policy and Food of Ukraine", *Efektivna ekonomika*, vol. 8, [online], available at: <http://minagro.gov.ua/communication?nid=1195> (Accessed 21 July 2014).
 7. Olijnyk, V. (2012), "State regulation in the field of food security: international experience", *Derzhavne upravlinnia ta mistseve samovriadvannia*, vol. 1, [online], available at: http://www.dridu.dp.ua/vidavnictvo/2012/2012_01%2812%29/12ovobzd.pdf (Accessed 21 July 2014).
 8. OECD (2012), "Producer and Consumer Support Estimates (OECD Database 1986-2012)", available at: http://stats.oecd.org/Index.aspx?DataSetCode=MON2012TSE_EE (Accessed 21 July 2014).
 9. State Statistics Committee of Ukraine (2013), *Statistical information*, available at: <http://www.ukrstat.gov.ua/> (Accessed 21 July 2014).
- Стаття надійшла до редакції 20.08.2014 р.*